

OFFI Akadémia

XXIV. Fordítástudományi Konferencia

(Online konferencia, 2022. március 25.)

Engel Izolda

E-mail: izoldaengel@hotmail.com

Huszonnégy éves hagyomány új köntösben: idén az Országos Fordító és Fordítás-hitelesítő Iroda (OFFI) és az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszéke (ELTE FTT) külön időpontokban rendezték meg a hagyományos tavaszi fordítástudományi konferenciájukat.

Az OFFI Akadémia rendezvénye ezúttal az *Okiratfordítás és jogi fordítás a 21. században* címet viselte és 2022. március 25-én zajlott, két héttel megelőzve az ELTE FTT TransELTE elnevezésű rendezvénysorozatát. Bár a szervezők szerették volna biztosítani a személyes találkozók lehetőségét, óvatosságból mégis úgy döntöttek, hogy az online térben tartják meg a konferenciát. A szakmai tartalmat úgy állították össze, hogy az mind elméleti, mind gyakorlati szempontból érdekes legyen a hallgatóság számára. A program a korábbi években kialakult gyakorlatnak megfelelően két fő részre tagolódtott, a köszöntők után délelőtt plenáris előadásokat hallgathattak a résztvevők, majd délután workshopok keretében vitathatták meg a jogi szakfordítás legaktuálisabb kérdéseit.

Dr. Németh Gabriella az OFFI Zrt. vezérigazgatója, a Budapesti Metropolitan Egyetem főiskolai docense köszöntötte elsőként a résztvevőket. Amellett, hogy kiemelte a hagyományok megőrzésének fontosságát, az újítások bevezetésének létjogosultságáról is beszélt, megmagyarázva a szervezésbeli változtatásokat: a hagyományokhoz való ragaszkodást fejezte ki az, hogy a konferenciát március végén, a magyar fordítók és tolmácsok napjához igazodóan rendezték meg. Az újítás abban állt, hogy a két rendezvény különválasztásával egy konferenciafolyam kezdődhetett el: a közelgő TransELTE konferencia beharangozásával a korábbi konferenciaállomások és az idei rendezvények közötti folytonosság is hangsúlyt kapott. A köszöntő jóvoltából végül bepillanthattunk a konferenciaszervezés mindennapjaiba is: megtudhattuk milyen sokrétű feladat ez és milyen sok szakember lelkiismeretes és összehangolt munkájára van szükség a zökkenőmentes lebonyolításhoz.

Dr. Kántor Ákos vezérigazgatói projektkoordinációs tanácsadó először az OFFI működéséről, ezen belül az OFFI stratégiai küldetéséről, valamint a főbb célok eléréséhez kapcsolódó projektekről beszélt. Bemutatta a nemrég élesített OFFI Translab® koncepciót, amelynek lényege a fordításra beadott dokumentumok egyfajta digitalizált osztályozása és a különböző fejlesztési folyamatok eszerinti felosztása, majd ismertette az OFFI hosszú távú stratégiáját, érintve a konferencia témája szempontjából releváns kérdésköröket is, így pl. reflexió az e-közigazgatásra, a gépi fordítás térhódítása, a humán tényező átértékelése a hiteles fordításokban. Végül az OFFI honlapjának aktuális tartalmaira hívta fel a figyelmet.

A köszöntők után az első előadást Dr. Villányi Józseftől, az Európai Parlament Fordítási Főigazgatóságának osztályvezetőjétől hallhattuk, *A jogi fordítás jövőbeli kihívásai az Európai Parlamentben* címmel. Röviden beszélt az Európai Parlamenti-ről (EP) és bemutatta a Magyar Fordító Osztály felépítését, munkáját, munkaterhét. Nagyon szemléletes számadatokat tárt elénk: megtudhattuk, hogy az osztály munkatársai 2021-ben összesen 54 882 oldalt fordítottak le, a fordítók átlagos napi munkaterhe 8-9 oldal fordítás és 5 oldal lektorálás volt. Ezt követően áttért azokra a kihívásokra, amelyeket a mesterséges intelligencia és a gépi fordítás fokozottabb felhasználása jelent (pl. új fordítói készségek és hatáskörök, a közérthetőség és a szakmaiság megtartása). Érdekesség, hogy a feliratozásnak szintén jelentősége van az Európai Parlament munkája során: a LUX Dijas filmeket ugyanis a fordítói osztályok munkatársai feliratozzák. Figyelemreméltó, hogy a parlamenti munka során felismerték, hogy a közérthető fogalmazás szempontjából a fordítók visszacsatolása fontos segítség lehet a jogalkotó számára. A jogi fordítás jövőjében álláspontja szerint az emberi érzékenységet, szaktudást a gép soha nem fogja tudni behozni, a mélyebb ismeretek átadására és a célközönség megismerésére ugyanis a gépek képtelenek. Víziója szerint a jogi fordító a jövőben egyszerre lesz szolgáltató és partner is: segít majd az eredeti szakszöveg megalkotásában. Reményeit fejezte ki, hogy előadásával vigaszt tudott nyújtani a magasan képzett jogi fordítóknak, hiszen az ő munkájukra meglátása szerint mindig szükség lesz. Az előadás végén rendkívül hasznos információkat tartalmazó diákat láthattunk a külső fordító számára is hozzáférhető anyagokról (pl. intézményközi kiadványszerkesztési útmutató, intézményközi nyilvános terminológiai adatbázis). Végül egy kérdésre adott válaszból megtudhattuk azt is, hogy mit jelentenek az ILP (*international language professional*) és LLP (*legal language professional*) fordítói-profil-megnevezések, amelyeket az EP-en belül használnak.

A második plenáris előadást *Az aggályosnak tűnő okiratok fordításának szaknyelvi, teljesítési és hitelesítési kockázatai* címmel Dr. Németh Gabriella tartotta, aki már a köszöntőjében is utalt a téma fontosságára. Az előadás annak a fő kérdésnek a megválaszolásához igyekezett muníciót biztosítani, hogy hogyan kezelje a fordító a jogilag aggályos iratokat. Bevezetőjében felhívta a figyelmet arra, hogy a sztenderdizált iratminták bizonyos veszélyeket hordoznak magukban, az okiratforgalom biztonsága pedig az igazságszolgáltatásba vetett bizalom egyik alkotórésze: az OFFI által lefordított dokumentumban bíznak az emberek/szakemberek.

Ezáltal nyilvánvaló a fordítót terhelő hatalmas etikai felelősség, amelynek viseléséhez elengedhetetlen a téma alapos ismerete. Az előadás érdemi részében a tisztességes eljárásra vonatkozó rövid, de tartalmas közjogi kitekintés után az aggályos okiratok jogi szaknyelvi és hitelesítési kockázatairól hallhattunk. Először az okiratfordítás szabályozási környezetének hiányosságaiával szembesülhettünk: az előadó álláspontja szerint abban a kérdésben, hogy mit nem szabad lefordítani, preventív célú OFFI-szabályzat szükséges, egyéb szabályozási szint hiányában. Ezt követően a hiteles fordítások szaknyelvi kérdéseit világította meg az előadó: beszélt arról, hogy egy aggályos irattal mi történjen (pl. okmányszakértő bevonása) és arról is, hogy hogyan kell ilyen esetekben kommunikálni. Végül az etikai kódexek, képzések jelentőségét hangsúlyozta. A tapasztalatok összegzésének, a tudás rendszerezésének, a tudásátadásnak fontossága a problémakör ismeretében immár a hallgatóság számára is nyilvánvalóvá vált.

A plenáris előadások sorát Farkas Ágnes Edit, az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóságának osztályvezetője *eTranslation – az Európai Bizottság gépi fordítási eszköze és használata* című elődása zárta. Az előadó először bemutatta az *eTranslation* webfelületen történő használatát, beszélt arról, hogy kik, milyen feltételekkel jogosultak használni ezt a rendszert. Jó tudni, hogy – a civil szervezetek és egyetemek mellett – bizonyos esetekben kis- és középvállalkozások is ingyenesen jogosulttá válhatnak a használatra, amely kétlépcsős regisztrációt követően válik elérhetővé. A motor tanítása az EURAMIS adatbázison keresztül történik és a szolgáltatás jelenleg 32 nyelven érhető el. Ezt követően számos nyelvi példán keresztül azt is szemléltette, hogy az általános fordítómotorokhoz képest milyen eltérésekkel fordít a speciálisan, az uniós joganyagokon tanított fordítómotor. Lépésenként azt is bemutatta, hogyan, milyen formátumú dokumentumokat lehet feltölteni a rendszerbe. Többször hangsúlyozta a rendszer biztonságát, ugyanis a feltöltött szövegeket nem használják a motor tanítására, a szervereken nem tárolnak semmit. Az előadás második felében megismerhettük, hogy a Bizottság munkatársai hogyan és mire használják ezt a rendszert. Az előadó kiemelte, hogy a bizottsági munka során a minőség kulcsa továbbra is a humán fordító. Az *eTranslation* mellett további digitális nyelvi eszközökről is hallhattunk, mint pl. az ún. *multilingual tweet*, amely a több nyelven történő tweetelés megkönnyítésére hivatott. A gépi fordítómotorokkal kapcsolatos jövőbeni kihívások közül a folyamatos fejlesztésekre és új funkciókra (pl. anonimizálás) hívta fel a figyelmünket.

A kávészünet után Ludányi Zsófia, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Nyelvtudományi Kutatóközpont Nyelvhasználati és Nyelvi Tanácsadási Kutatócsoportjának vezetője *Nyelvhelyességi kérdések és jogi fordítások* című workshopján vehettünk részt. Az alapfogalmak (nyelvhelyesség, nyelvi helyénvalóság, illőség, adekvátság) tisztázását követően a nyelvi tanácsadás, nyelvi közönségszolgálat tevékenységébe nyerhettünk bepillantást, majd a közönségszolgálathoz forduló társadalmi háttéréről és motivációiról ismerhettünk meg adatokat. Érdekességként néhány közülük: leggyakrabban a negyvenes korosztály azon képviselői fordulnak tanácsért a szolgálathoz, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek és hivatásze-

rúen szövegírással foglalkoznak; a levélírók között akadnak korrektorok, doktoranduszok, egyetemi oktatók, grafikusok; az általuk jelzett problémákat jól ketté lehet választani: vagy helyesírási vagy nyelvhasználati kérdésekkel jelentkeznek; előtte gyakran többféle forrásból tájékozódnak. A workshop további részében a valós nyelvi gyakorlatból vett és a jogi szakszövegekhez kapcsolódó példákkal és megoldásokkal ismerkedhettünk meg, az előbb említett felosztásnak megfelelően először a helyesírási kérdések köréből, amelyek az eddigi tapasztalatok szerint az érkező kérdések 80-90%-át teszik ki. Néhány példa: *Dr* vagy *dr*; *fogvatartott* vagy *fogva tartott*; *licenc* vagy *licenz*. Hasznos tippet is kaptunk, hogy hol érdemes utánanézni a megoldásoknak, így pl. az évszámok írásmódját a helyesiras.mta.hu portálon, a dátumok eszköz segítségével ellenőrizhetjük, míg a vagylagos írásmód körében felmerülő kérdéseinket a Magyar Nemzeti Szövegtárban elvégzett keresés gyakorisági eredményével dönthetjük el. Néhány példa a nyelvhasználati kérdések köréből: *legalapvetőbb* (az alapvető fokozása); az *az* névelő használata; az *illetve* kötőszó jelentése; *panelokról* vagy *panelekről*. Az ismertetett példák azt igazolták, hogy a problémák megoldásában hasznos segédeszközök lehetnek a korpuszok, szótárak, akadémiai helyesírási szabályzat, nyelvhasználati kézikönyvek. A nyelvi közönségszolgálat munkatársai a hasonló kérdéseket a tanacs@nytud.hu e-mail-címre várják.

A következő workshopot Dihén Judit, az OFFI vezető lektora és Dr. Szoták Szilvia, az OFFI lektorátusvezetője tartották, *Az OFFI megújított Fordítási Szabályzata* címmel. A workshop egy elméleti és egy gyakorlati részre tagolódott, amelyet az előadók felosztottak egymás között. Az elméleti részben Dr. Szoták Szilviától egy kimerítő történeti áttekintésen keresztül mindenki számára nyilvánvalóvá vált a szabályzat jelentősége: a hiteles fordítás rendkívül szerteágazó, társadalmilag hasznos feladat, így a formai követelmények, egységes minőség kiemelten fontos szempontok. A workshop gyakorlati részében Dihén Judit ismertette a fordítási útmutató eredetét, az aktualizált változat szerkezetét. Beszélt a hiteles fordítások alaki követelményeiről (fájlok elnevezése, hiteles, nem hiteles sablonok, tilos formázási elemek, címek, kivonatos fordítás), a helyes fordítói gyakorlatról (beállítások elvégzése, önellenőrzés, lektorált fordítás letöltése), az okiratfordítás általános szabályairól (intézménynevek, cégnevek, helységnevek, személynévek, címek, aláírás és pecsét/bélyegzőlenyomat jelölése, olvashatatlan aláírás, olvasható aláírás, fejléc/lábléc, dátumok, összegek, kitöltetlen rovatok, hibák és tévedések a forrásnyelvi iratban), a személyállapoti okiratok speciális szabályairól, végül a lektorok feladatairól. Megtudhattuk, hogy a hiteles fordítások nem tükörképei az eredeti iratoknak, számos esetben formailag máshogyan kell kinézniük. Ezen szabályok megértése, betartása gyakran nem egyszerű feladat, az előadók azonban megkönnyítették a dolgunkat: nem pusztán a szabályok katalógusát ismertették velünk, hanem lehetővé tették számunkra, hogy a formai követelmények mögé lássunk. Minden szabályozásnak oka van ugyanis, ezek ismeretében a szabályokat is könnyebb megjegyezni.

Az utolsó workshopot *Digitális kompetencia a fordítói munkában* címmel Nagy Levente Péter, az OFFI lektora tartotta. Nagyon érdekes, a kezdő felhasználói szinten túlmutató, mégis könnyen érthető bemutató volt ez, ahol gyakorlati példákat láthattunk arra, hogyan fejleszthetjük digitális kompetenciánkat, meggyorsítva ezzel a mindennapos munkavégzést. Először a *Windows* rejtett trükkjei közül ismerhettünk meg néhányat: sok megnyitott ablak esetében élhetünk a képernyőmegosztás, több virtuális asztal használatának lehetőségével; több dokumentumot a keresés a desktopon funkcióval tudunk kulcsszavak szerint átfésülni (ez a keresési módszer ráadásul a találat szerinti példamondatokat is megjeleníti). Ezt követően az interneten és a számítógépünkön való keresésre mutatott be az előadó célzott eszközöket, így pl. azt, hogy a *sketch engine*-nel hogyan kereshetünk ingyenes korpuszokon kollokációkat. De láthattuk azt is, hogy miként lehet egyéni keresőmotort létrehozni, így kvázi saját kollokációs szótárt beállítani alapértelmezett keresőmotorként. Nagyon hasznos volt látni, hogyan tudjuk a keresést korlátozni az általunk kiválasztott, megbízhatónak ítélt oldalakra és ezen belül hogyan működik a bővített keresés funkció. A *Microsoft Word* néhány rejtett funkcióját is láthattuk és számos tippet kaptunk a használat meggyorsításához. Megtanulhattuk, hogy korrektúrázott szövegeken hogyan látjuk leggyorsabban a javításokat és számos praktikus tanácsot is kaptunk: korrektúra elfogadása/elvetése parancsok felvétele a gyorsparancsok közé; billentyűkombinációk az elvetésre/elfogadásra; egyéb billentyűkombinációk a munka gyorsítására (pl. ugrás egy hosszabb szövegben és táblázatok között, táblázatok sorainak mozgatása, legutóbbi művelet elérése). Végül a *Trados* használatának gyorsítására láthattunk példákat, arról, hogy az ún. *reg ex minták* (reguláris kifejezésekkel jelölt minták) és a *plug in* segítő sorainak együttes használata hogyan könnyítheti meg a munkánkat pl. jogszabályok neveinek felismerésével.

A gazdag konferenciaprogram abszolút teljesítette a szervezők célkitűzését: mind elméleti, mind gyakorlati szempontból igazán érdekes és értékes adalékkal szolgált a hallgatóság számára. Mindenképpen figyelemre méltó nyitánya volt ez a magyar fordítók és tolmácsok napja alkalmából megrendezett konferenciafolyamnak.